

مراسم آیینی خراسان رضوی در ایام محرم

تاکنون ۳۶ آیین ویژه محرم در خراسان رضوی در فهرست میراث ناملموس کشور ثبت شده است

آذین آقاجانی
روزنامه‌نگار

مراسم چادریوشان حسینییه قنادها

آیین چادریوشان حسینییه قنادها همزمان با آخرین جمعه ماه ذی‌الحجه به نشانه خیمه‌گاه حضرت اباعبدالله الحسین(ع) در سبزوار برگزار می‌شود. این مراسم که قدمتی ۸۰ ساله دارد توسط اعضای هیأت امنای مساجد و مردم با دودکردن اسپند، چاوشی خوانی و قربانی کردن گوسفند در حسینییه قنادهای سبزوار برگزار می‌شود. چادر مزبور، مزین به هنر خوشنویسی و نقوش به مضامین کریمه، نقوش جقه شیر با شمشری در دست و متأثر از پرچم دوران صفویه است که به اشعاری با مضامین مرثیه واقعه کربلا به ویژه ترجیع‌بند مشهور کلیم کاشانی تزیین شده است. این چادر به سفارش یزدی‌های مقیم سبزوار و به همت هنرمندان اصفهان حدود یک قرن پیش برای نصب در محوطه حسینییه قنادها تهیه شده است. قدمت حسینییه قنادهای سبزوار به اواخر دوره قاجاریه می‌رسد که در سال ۱۳۸۴ در فهرست آثار ملی ثبت شده است. مراسم چادریوشان این حسینییه نیز سال ۱۳۹۵ در ردیف آثار ملی قرار گرفته است.

مراسم عزاداری خلیل‌آباد

شهروندان خلیل‌آبادی در ارتباط با ائمه اطهار(ع)، فرهنگ عاشورا و قیام امام حسین(ع) آیین‌های ویژه و منحصر به فردی دارند که از میان آن‌ها می‌توان به تعزیه‌خوانی، حیدری حیدر و دسته بنی‌اسد اشاره کرد. مراسم «شبی‌خوانی» کندر نیز نوعی نمایش مذهبی و سنتی ایرانی شیعی است که بیشتر درباره شهادت حسین بن علی(ع) و مصایب اهل بیت(ع) است.

آیین علم‌گردانی در روستاهای نیشابور

علم‌گردانی به عنوان آیینی سنتی، مذهبی و یکی از نمادهای فرهنگ سوگواری است که همه ساله توسط عزاداران و ارادتمندان به امام سوم شیعیان حسین بن علی(ع) در روستاهای نیشابور و با عنوان «علم نیشابوری» به عنوان یک سمبل و نشان مذهبی برگزار می‌شود. طبق یک سنت دیرینه معمولاً افرادی که علم را حمل می‌کنند از بین سادات جوان انتخاب می‌شوند؛ زیرا علم‌گردانی شامل بخشی از حرکات نمایشی خاص همراه با علم است که حمل کردن آن با توجه به ارتفاع چهارمتری و وزن آن مهارت خاصی را طلب می‌کند. از دیگر اجراهای این مراسم آیینی باید به «علم خبری» اشاره کرد که در روز عاشورا هیأت‌های روستا برای استقبال از عزاداران در ورودی روستا با علم مخصوص آن منطقه به هیأت‌های سینه‌زنی و زنجیرزنی خوش‌آمدگویی می‌کنند و علم‌برداران هر دو هیأت، علم‌های خود را به هم وصل می‌کنند که نشان از اتحاد و وحدت هیأت‌هاست. مراسم آیینی علم‌گردانی در روستاهای نیشابور به شماره ۶۳۴ در فهرست میراث معنوی کشور به ثبت رسیده است.

شله مشهدی

یکی از آداب و رسوم زیبای مردم مشهد در ایام محرم و صفر بویژه روزهای تاسوعا و عاشورا، انجام نذورات و میراث است. این موضوع با توجه به حضور گسترده هیأت‌های عزاداری از سراسر استان و کشور،

حاصل می‌شود. از آیین‌های دیگر که در این روز اجرا می‌شود و باز به نوعی روایتگر صحنه کربلاست آیین «شیرگردانی» است. شیری که به اعتقاد مردم این منطقه با حزن و اندوهی وصف‌ناپذیر باید پاسدار اجساد هفتاد و دو شهید کربلا باشد، شیر زین و خشمگینی که از ترسیدن به واقعه کربلا خشمگین است و هرگاه با نمادهای اشقیاء مثل شمر برخورد می‌کند، با خشمی وصف‌ناپذیر به سمت آنان حمله‌ور می‌شود؛ گویی می‌خواهد آنانکه به امام حسین(ع) چنین ستمی را روا داشتند از صحنه هستی نیست کنند. اما در میان مردم ششتمد آیینی دیگر نیز خودنمایی می‌کند که در نوع خود در ایران بی‌نظیر به نظر می‌رسد و آن آیین «کاتب‌گردانی» است. در این آیین فردی با پوشیدن لباس عربی و در دست گرفتن دفتر و قلم‌مویی بر کجاوه‌ای می‌نشیند و رسالت تاریخی خود را که ثبت مصایب خاندان رسول(ص) است انجام می‌دهد؛ رسالتی که می‌تواند به بزرگی واقعه کربلا باشد چرا که قرار است راوی رخداد

«نخل گردانی» آیینی سنتی با قدمتی ۵۰۰ ساله در کاشمر

آیین‌های نخل‌گردانی و دسته بنی‌اسد که در ششتمد و خلیل‌آباد هم آنها را داشتیم، همزمان با سومین روز از شهادت امام حسین(ع) (بعد از ظهر دوازدهم محرم) در روستای فدافان در کاشمر نیز اجرا می‌شوند. در نخل‌گردانی که قدمتی ۵۰۰ساله در کاشمر دارد، نخل آن متشکل شده از ۷۲ تکه پارچه که هر رنگ این پارچه‌ها سمبلی از یک شهید است. در این مراسم نشانه‌هایی از علامت‌های کربلا همانند دست حضرت عباس را شاهدیم و تعدادی از افراد دسته بنی‌اسد که بیل به دست می‌گیرند و جلوی هودج برای کندن قبرها حرکت می‌کنند وجود دارد که آیین «بیل‌گردانی» نامگذاری شده است.

آیین‌های عزاداری «ششتمد»

شهر ششتمد یکی از شهرهای شهرستان سبزوار است که آیین‌های متعددی در عزاداری‌ها دارد. از مهم‌ترین آنها می‌توان به آیین‌های نخل‌گردانی، قوم بنی‌اسد، شیرگردانی، کاتب‌گردانی، طفلان‌العطش و علم‌گردانی در روزهای تاسوعا، عاشورا و یازدهم محرم اشاره کرد. با سپیده‌دم روز عاشورا در جوار آرامگاه ابوالحسن بیهقی معروف به این فندق که در نزد مردم ششتمد به پیر مزار معروف است، متولیان آیین «نخل‌آرایی و نخل‌گردانی» در حال تدارک نخل ششتمد هستند؛ نخلی که با وسواس و دقت تمام باید آراسته شود چراکه قرار است تایتوت نمادین حسین بن علی(ع) باشد. از اهالی هرکسی که پارچه‌ای فاخر دارد برای تزیین هرچه بهتر این نخل به متولی نخل تقدیم می‌کند. در هنگام تزیین نخل نیز عده‌ای از مردم با پذیرایی از نخل‌آراییان این‌گونه به خاندان عترت ابراز ارادت می‌کنند و نخل بعد از تزیین با هیبت و هیمنه‌ای خاص توسط مردم، با احترام تمام

شمع‌گردانی

اردبیل

رسوم خاص محرم در شهرهای ایران

بیا کردن دسته‌های عزاداری، تعزیه، گرداندن علم و نذری دادن از مرسوم‌ترین کارها در ماه محرم در سراسر ایران است. اما عزاداری ماه محرم در هر کدام از شهرها با رسم و رسوم خاص خودش برگزار می‌شود. در این ایام با سفر به هر شهر می‌توانید با قدیمی‌ترین رسم و رسوم عزاداری مردمان هر منطقه آشنا شوید.

